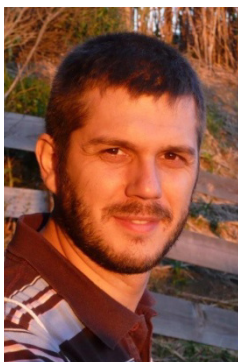

ТРНЛИВИОТ ПАТ ДО ЧЛЕНСТВО ВО ЕУ: ТРЕНИНГ ЗА ИЗДРЖЛИВОСТ

од д-р ЏОРДИ ВАКЕР И ФАНЕС
Европски програм координатор
Фондација CIDOB
Барселона, ШПАНИЈА

Џорди Вакер и Фанес е европски програм координатор при Фондацијата CIDOB од Барселона. Претходно, тој работел во Секретаријатот за меѓународни односи на Владата на Каталонија, каде успешно работел на прашања поврзани со односите со земјите од Европа, Медитеранот и Азија пред да стане раководител на Канцеларијата за меѓународни односи. Студирал политика на Автономниот универзитет во Барселона, се стекнал со титула магистер по европски политички и административни студии на Колеџот на Европа (Бруж, Белгија) а докторирал меѓународни односи на Лондонската школа за економија и политички науки. На својата тековна позиција, тој воглавно ги следи европските политики за проширување и соседство и шпанската надворешна политика.

РЕЗИМЕ

Македонија тргна на патот кон членство, кој пред сè е вежба за изградба на доверба.

Реформирањето за членство во ЕУ воглавно е корисно за една држава како Македонија, која и онака треба да биде сообразна со правилата на внатрешниот пазар ако сака да ги одржи деловните односи со своите европски соседи.

Во голема мера, државите на Балканот имаат интерес овие реформи да бидат реални и одржливи, освен ако не сакаат да спаднат под парадоксот на Гручо Маркс кога вели „не сакам да припаѓам на клуб кој ме сака за негов член“. Надежта на државите како Македонија не е само да се има место на масата на Европскиот совет; пред сè, таа е да се биде како другите држави-членки на ЕУ – просперитетна, стабилна, социјално кохезивна демократија, целосно интегрирана во глобализацијата преку членство во светски најамбициозниот проект за политичка интеграција, најголемиот трговски блок на планетата и највоодушевувачкото разделување на Европа од својата крвава историја.

Оттука, реформата во согласност со скицата на проширувањето постојано се докажува како најефикасниот пат, од Грција, Португалија и Шпанија, па сè до Романија и Бугарија, и ќе продолжи да биде така и за Македонија и другите држави во регионот.

Одлуката на Европскиот совет на Македонија да и додели статус на држава-кандидатка во декември 2005 година беше позитивно изненадување за јавното мислење во Западна Европа. Македонија генерално не беше вест уште од кризата во 2001 година, а сфаќањето дека земјата е на пат да стане држава-членка беше ретко добра вест што би се слушнала на европските медиуми. Во пресрет на НАТО самитот во Букурешт во април 2008 година, кога се чинеше дека Македонија е на добар пат да биде повикана да и се приклучи на алијансата, изгледаше дека земјата успеала да стигне на чело на редот пред вратите на Евро-атлантските институции, речиси рака-под-рака со Хрватска.

Од грчкото вето во Букурешт до критичкиот извештај за напредокот од 2008 година на Европската комисија, мора да признаеме вестите не беа одлични за Македонија. По сите напори што земјата ги направи, интеграцијата во срцето на Евро-атлантските институции сега можеби изгледа уште подалечна, а не побилска, а во време кога земјата се соочува со толку многу предизвици, и домашни и меѓународни, корисно би било да добие перспектива и да научи за патот што ги доведе другите европски земји да станат држави-членки на Европската унија. Токму погледот на другите земји кои сега се држави-членки на Европската унија, на нивните општества, политиките и економиите ги инспирираа Македонците да побараат членство и да го споделат успехот на своето членство во ЕУ.

Историјата и географијата оставаат малку простор за споредба со земјите кои веќе одамна се држави-членки на ЕУ, како што се Белгија или Ирска, или пак неодамнешните членки со добро утврдени демократски акредитиви што датираат од пред половина век, како што се Австрија или Финска. Сепак, некои други држави имаат порелевантни искуства, бидејќи имале авторитарни режими и долго време биле изолирани од главните општествени текови во Западна Европа, лишени од просперитет и демократска стабилност што ја карактеризира Западна Европа. Словенија, пред сè, е успешна приказна на која многу држави од Западен Балкан сакаат да наликуваат: претходно дел од иста држава, Словенија сега не само што е членка на НАТО и ЕУ, држава-членка, туку и дел од најексклузивните „клубови“ во рамките на ЕУ, како што е Евро-зоната или Шенгенскиот простор, а нејзиниот приход по глава на жител го надминува оној на постарите држави-членки на ЕУ – Португалија. Другите држави од Средна и Источна Европа кои на ЕУ и се приклучија во исто време со Словенија, како и задоцнетите играчи Бугарија и Романија, со своето искуство можат да ги вдахнат надежите за иднината на Македонија. Дури и државите од Јужна Европа кои во ЕУ пристапија пред неполни две децении, соседна Грција и државите од Иберскиот полуостров, кои во минатото имаа помали приходи по глава на жител од Југославија, можат да зборуваат за долгорочните бенефиции од членството во ЕУ.

Оригинално создаден како Центар за меѓународни информации и документација во Барселона, неговата работа е да биде референтна рамка во сферата на меѓународните студии и студиите за развој со цел да генерира идеи и да извршува активности кои заедно доведуваат до консолидација на свеста за припаѓање на глобалната заедница и за негување на поголемо разбирање за и меѓу општествата. Со ваков фокус, работата на Фондацијата CIDOB е организирана во неколку тематски и географски програми кои се збогатени со систематски придонеси од различни социјални сектори (академскиот, политичкиот, деловниот, синдикалниот, итн.) и од различни меѓународни партнери.

Фондацијата CIDOB има за цел да придонесе во меѓународната промоција на Барселона, Каталонија и Шпанија.

Во 1973 година, таа беше регистрирана како непрофитна организација, а во 1979 година стана приватна Фондација, која во себе интегрира различни личности и институции како членови на одборот.

Нејзините приоритетни географски области се Латинска Америка, Медитеранот и Арапскиот свет, Европа и Азија.

Нејзините предметни области се меѓународна политика и безбедност, соработка и развој, меѓукултурна динамика и миграции. Корисниците на Фондацијата воглавно се национални и меѓународни јавни организми; НВО вклучени во соработка за развој; извозни, финансирачки и издавачки фирми; медиумски организации; и експерти, професионалци и универзитетски студенти.

Комбинираното искуство на сите овие земји содржи многу корисни лекции за Македонија, кои вреди да се повторат во овие моменти на разочарување. Прво доаѓа еден очигледен потсетник: нивниот пат до членство во ЕУ во ниеден случај не беше прав, мазен автопат со јасна насока од почетокот, туку кривуда, трнлив пат кој во одредени моменти се чинеше дека не води никаде. Тоа воопшто не беше краток процес. Преговорите меѓу Шпанија и Европската комисија започнаа во февруари 1979 година, речиси 7 години пред датумот за пристапување, во време кога *acquis-to*, акумулираните правила и спогодби на Европските заедници што една држава-кандидатка мора да ги усвои беа само мал дел од она што се триесет години подоцна. И на Полска и Унгарија им требаше исто толку време: 6 години и 2 месеци поминаа од почетокот на преговорите во март 1998 година до пристапувањето во мај 2004 година; овојпат бројот на правилата што требаше да се донесат беше значително повисок. Слична временска рамка за Македонија, која се смета за држава-кандидатка од декември 2005 година, времето за пристапување би го предвидела некаде во втората половина на следната деценија. Членството во ЕУ за државите-членки може да изгледа движечка мета: во најмала рака, такво е чувството по Иберското проширување. Но државите од Балканот имаат две предности: правилата за државите што пристапуваат во голема мера се појаснети со последните две порширувања, и тие го почнуваат ова патување до позната дестинација (за разлика, на пример од Молдова).

Втората лекција е дека државите-кандидатки не се сами во својата задача, во лоши и во добри времиња. И покрај сите механизми создадени за секоја држава да се оценува според својата заслуга, поитичката динамика неизбежно воведува елементи кои се поинакви од самиот перформанс на предметната земја, вклучувајќи и конкретни споредби и врски со другите држави-членки. Португалија, на пример, сметаше дека нејзиниот пат до членството е прилично условен со далеку поконтроверзната амбиција на Шпанија. Во исто време, други држави успеаа да излезат од паровите: така направи Грција од

Иберските држави, или осум од државите од Средна и Источна Европа што влегоа во 2004 година одделувајќи се од Романија и Бугарија. Што ова значи за Македонија е многу јасно: настаните во останатиот дел од Балканот ќе влијаат на нејзиниот стремеж за членство и колку е регионот подобар во целина, толку се повисоки шансите дека Македонија ќе биде лесно прифатена. Во таа смисла, конструктивниот приод на Македонија во однос на прашањето за Косово несомнено ќе и донесе позитивни резултати во иднина. Но, на крајот, ќе се оценуваат само нејзините заслуги за да го положи финалниот тест дали земјата е подготвена или не да стане држава-членка на ЕУ.

Оттука, споредбата со соседите е неизбежна, а досега Македонија има одлични оценки во оваа споредба, влегувајќи во фазата на преговори пред Србија, Албанија, Црна Гора, Босна и Херцеговина или Косово, и речиси во пар со Хрватска. Ова исклучително постигнување се чини дека ја губи движечката сила со настаните од последните неколку месеци. Сепак и тука не треба да се занемарат искуствата на другите држави. Словачка, на пример, имаше негативен старт со својот стремеж за членство. Популистичката влада на Мецијар ја зацврсти позицијата на земјата далеку зад нејзините соседи во однос на демократските стандарди до степен до кој таа беше соочена со ризикот да го испушти првиот бран на проширувања. Словачкиот народ реагираше и избра друга влада, која за помалку од четири години ја врати земјата назад на својот пат. Една деценија подоцна, Словачка е членка не само на НАТО и ЕУ, туку и на Шенгенскиот протор, и ќе стане првата од четирите Вишеградски земји која ќе го воведува еврото во јануари 2009 година. Патем речено, ова со сигурност ја поштеди земјата од тешкотиите кои ги искуси Полска, а уште повеќе Унгарија, кога станува збор за нивните валути. Добро спроведена стратемиска политика може една држава-кандидатка да ја натера да ги поправи своите неуспеси и да и овозможи да ги достигне, па дури и да ги претекне, другите држави. Српските гласачи веројатно несвесно го следеа примерот на Словачка, но на последните два избора тие ја направија токму истата

работа: се одлучија за оние лидери кои гарантираа дека државата ќе фати чекор на патот кон членство во Европската унија и ќе се ослободи од оние кои ја спречуваат во постигнувањето на таа цел.

Патем речено, конкуренцијата со другите држави кои исто така сакаат членство не е негативен фактор. Напротив, проширувањето во 2004 година беше крајната точка на еден виско-конкурентен процес, во кој извештаите за напредокот на Комисијата постојано трагаа по основи за утврдување разлика меѓу оние кои се подобри и оние кои заостануваат. Како резултат на овој постојан притисок, 10 држави успеаа да ги исполнат критериумите во исто време, на начин за кој никој не може да каже дека бил дискриминаторски, и делумно како резултат на постојаната волја да се биде во пар со сите други кандидатки при исполнувањето на критериумите на ЕУ. Од таа причина, Македонија ќе треба да се навикне на споредбите со своите соседи, споредба која ќе помогне во нагласувањето на областите каде требаат дополнителни заложби и на важниот напредок постигнат со голем напор. Затоа, Македонија може да научи од минатото искуство на оние земји кои се веќе држави-членки на ЕУ, но и од грешките и успехот на своите соседи кои се впуштија во подготовки за членство во исто време кога тоа го стори и Македонија.

Од суштинско значење е на ум да се има тоа дека подготвувањето за членство во ЕУ не е само административен процес во рацете на политичарите и државните службеници. Улогата на општеството и гласците никогаш не смее да се занемари. Политичките и административните елити не треба да се обидуваат да го моноолизираат процесот; во спротивно тие ризикуваат овој проект да го направат непопуларен. Вреди да се запомни дека, на пример, јавното мислење во Естонија и Латвија – кус период – во голема мера беше негативно кон ЕУ – во 2001 година само 33% од јавноста во овие држави го поддржуваше членството во ЕУ. Ова имаше голема врска со прецепцијата на нивните влади. Во Естонија, во април 2001 година забележано беше најниско ниво на доверба во нивниот Премиер, Кабинетот и Парламентот откако довербата почна да се мери во 1995

година; но медиумската и комуникациската кампања и објаснувањата на високоценетите личности како што е Претседателот во заминување, Ленарт Мери, ги сменија овие цифри за само неколку месеци зголемувајќи ја поддршката за членство во ЕУ на 54%.

Оттука, јавното мислење е од суштинско значење: тоа позитивно го смени европскиот курс на Словачка (и неодмана на Србија), но во државите како што се Естонија или Латвија, политичките елити ги загрозија сите свои огромни аложби на административната и правната реформа со неуспехот да го објаснат процесот и да ги решат грижите на јавноста. Лекциите од вториве држави, и од други - како што е Полска - се дека за јавното мислење од суштинско значење се два вида на заложби: допирање до групите каде опозицијата многу веројатно отворено ги решава нивните грижи и преземање на огромен напор за информирање за ЕУ од самиот почеток на процесот, наместо да се чека додека членството не стане извесно. Податоците од државите кои влегоа во ЕУ во 2004 година, но и од некои држави-членки, јасно кажуваат кои групи треба да се таргетираат: најголемо спротивставување на ЕУ има меѓу сиромашното, постарото, необразуваното и руралното население. Тоа се оние на кои предностите како што се можноста за слободно студирање и патување во ЕУ им значат многу малку, и на кои треба да им се посвети дополнително внимание со цел тие да останат на станата на коалицијата за проширување, пред (а за држава како Македонија тоа значи токму сега) да почне да се развива анти-ЕУ чувство и истото да се зацврсти во политиката. Ако некој во средината на 1990те прашаше Пољак или Естонец дали нивните држави имаат значителна анти-ЕУ компонента во јавното мислење, тие веројатно би се изненадиле од прашањето. Работата на објаснување на процесот за пристапување во ЕУ и решавањето на вознемиреноста што тој ја предизвикува е во рацете на политичарите, но и на другите социјални сектори, од најразлични здруженија и движења (вклучувајќи ги и синдикатите) до новинарите и наставниците.

Одлучноста и ефикасноста во подготовката за ЕУ според строгите репери утврдени од

Европската комисија нема секогаш да бидат доволни. Преговорите може да ги стопираат осетливи прашања кои директно засегаат некој интерес, понекогаш и многу тесен, на една држава-членка. Грижите на јужно-француските производители на овошје го одложија пристапувањето на Шпанија за одредено време, исто како и австрискиот страв за безбедноста на нуклеарната постројка Темелин во однос на кандидатурата на Чешка; Хрватска неодамна се соочи со мал спор со Словенија и Италија за спроведувањето на рибарските и еколошките зони кој се закани да предизвика „сериозни одложувања“, според зборовите на Комесарот за проширување, Оли Рен. Македонија не треба да се изненади ако - откако ќе се постигне договор со Грција за прашањето со името - некое друго, многу помало прашање, го блокира напредокот за одредено време. Сите претходни проширувања покажале дека, на крајот, ниту едно секундарно прашање не успеало за неопределено време да го задржи напредокот на една држава кон членство во ЕУ, и дека секогаш се изнаоѓаат компромиси.

Дури и внатрешните ЕУ дебати што ги комплицираат изгледите за членство не се новина. Некои во ЕУ тврдат дека не смее да се продолжи со проширувањето пред да се реформира институционалната организација. Ова е дел од внатрешното празарење во ЕУ и тоа е трик што државите-членки и претходно го користеле со цел да присилат институционални реформи кои неможат да ги изведат до крај: па така Генералот Де Гол си играше со британската апликација, а Иберското проширување беше условено со внатрешни реформи (во тоа време, реформата на Заедничката земјоделска политика и прашањето за британскиот финансиски придонес). Македонците не треба да бидат цинични за овие грижи. Институционалната реформа е основна преокупација на европските влади, и таква која - порано или подоцна - ќе стане главно прашање и за Македонија, кога таа ќе стане држава-членка. Македонците од државите-членки на ЕУ бараат разбирање за своите тешкотии и за поголемо признавање на нивните заложби, и тоа со право. Во исто

време, тие мора да бидат подготвени да ги разберат грижите на Унијата за начинот на кој таа функционира.

На крај, има едно прашање што се чини дека е камен-темелник на македонскиот стремеж за членство: спорот со Грција за признавање на уставното име на Република Македонија. Без решение за ова прашање, гласовите одвнатре и однадвор, ја предупредуваат Македонија дека нема надеж за членство. Ова може да биде вистина. Но со сигурност не е во линија со минатото искуство од проширувањето, а тоа е последната лекција што треба да се запомни. Дали една држава-кандидатка може да стане членка кога има долготраен територијален спор со една држава-членка која окупира дел што државата-кандидатка го смета за своја територија? Дали кандидатката треба да го повлече своето барање за да влезе во ЕУ? Ако мислите дека одговорот на првото прашање е не, а на второт да, размислете уште еднаш и потсетете се на Гибралтар. Побаран од Шпанија, а под Обединетото Кралство, Гибралтар не ја спречи првата да стане членка на ЕУ, и покрај фактот дека спорот останува прашање, како што се покажа, на пример, во 2001 година кога Шпанија го одложи донесувањето на Европското единствено небо, додека аеродорот на Гибралтар не беше исклучен од истото. Колку експерти и политичати потврдија дека поделбата на Кипар треба да се реши пред државата да стане членка на ЕУ? Па сепак, откако граѓаните на Република Кипар го отфрлија набрзина наметнатото решение што не ги успокои нивните грижи во доволна мера. Државите-членки ставаа вето на влезот на кандидатките, на пример Франција тоа го направи со Обединетото Кралство, и секако дека спор како што е прашањето за името ја намалува шансата на Македонија да стане држава-членка. Но лекциите од минатото, исто така, поучуваат дека државите ги менуваат своите ставови (сетете се како Грција од директно спротивставување на Турција стана главен поддржувач на нејзиниот кандидатски статус за само неколку месеци во 1999 година), дека пазарењето и одложувањата со другите држави-членки може значително да ја омекне дури и најцврстата држава-членка, дека

проширувањето се случува во поширок контекст од едноставниот билатерален однос, и пред сè, дека – порано или подоцна – сите држави кои ги исполниле барањата за членство на крајот станале членки. Ова во иднина би можело да се смени – како што стравува Турција – но сигурно е дека историјата на проширувањата на ЕУ не ја одржува идејата дека прашањето за името прави секој напор на Македонија да биде ирелевантен во однос на станување членка на ЕУ. Спротивното е повеќе во линија со минатото искуство: веројатно е дека тежината на подготовките и еволуцијата на интересите (грчките интереси, но и оние на останатите држави-членки) прашањето за името ќе го направат сè помала пречка – што не значи дека самото прашање едноставно ќе исчезне. Стратегијата на Шпанците и Кипарците да продолжат со своите реформи за членство без да ги напуштат нивните принципи за фундаменталните политички прашања би можела да биде инспирација за оние кои стануваат цинични по самитот во Букурешт.

Македонија тргна по патот кон членството кој, пред сè, е вежба за изградба на доверба. Со зборовите на естонскиот поранешен министер за надворешни работи, Томас Хендрик Илвс, „државите-кандидатки се обидуваат да ги убедат државите-членки дека во времето на пристапување тие ќе бидат подготвени. Државите-членки се обидуваат да најдат уверливи докази кои би ги потврдиле овие

ветувања.“ Кога оваа доверба ќе се урне, како што тоа се случи со борбата против корупцијата во Романија и Бугарија по пристапувањето (којашто државите-членки и Комисијата ја сметаат за сериозно влошена), целата вежба е ставена во опасност. Реформирањето за членство во ЕУ воглавно е корисно за една држава како Македонија, која и онака треба да биде сообразна со правилата на внатрешниот пазар ако сака да ги одржи деловните односи со своите европски соседи. Во голема мера, државите на Балканот имаат интерес овие реформи да бидат реални и одржливи, освен ако не сакаат да спаднат под парадоксот на Гручо Маркс кога вели „не сакам да припаѓам на клуб кој ме сака за негов член“. Надежта на државите како Македонија не е само да се има место на масата на Европскиот совет; пред сè, таа е да се биде како другите држави-членки на ЕУ – просперитетна, стабилна, социјално кохезивна демократија, целосно интегрирана во глобализацијата преку членство во светски најамбициозниот проект за политичка интеграција, најголемиот трговски блок на планетата и највоодушевувачкото разделување на Европа од својата крвава историја. Оттука, реформата во согласност со скицата на проширувањето постојано се докажува како најефикасниот пат, од Грција, Португалија и Шпанија, па сè до Романија и Бугарија, и ќе продолжи да биде така и за Македонија и другите држави во регионот.

Поддржано од:

МАКЕДОНСКИ ЦЕНТАР ЗА ЕВРОПСКО
ОБРАЗОВАНИЕ

„Коле Неделковски“ 12а-1; 1000 Скопје
Телефон/Факс:
02/3217512; 02/3217513

Е-пошта:
mcet@mcet.org.mk
Web:
www.mcet.org.mk